Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Οι δημόσιες επενδύσεις σε ενεργειακές υποδομές ως μέρος της λύσης για τα κλιματικά ζητήματα»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2022/C 486/10)

Εισηγητής: ο κ. **Thomas KATTNIG**

Συνεισηγητής: ο κ. **Lutz RIBBE**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	20.1.2022
Νομική βάση	Άρθρο 52 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Μεταφορές, ενέργεια, υποδομές, κοινωνία των πληροφοριών
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	7.9.2022
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	22.9.2022
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	572
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	162/7/8

1. **Συμπεράσματα και συστάσεις**

1.1. Οι επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης πλήττουν έντονα την Ευρώπη και τον κόσμο. Μολονότι οι διαθέσιμες δυνατότητες για αποτελεσματική προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια, οι εμπειρογνώμονες επισημαίνουν την ανεπαρκή κινητοποίηση χρηματοδότησης, την ανεπαρκή συμμετοχή των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα και την έλλειψη πολιτικής ηγεσίας.

1.2. Για την κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών ηλεκτρικής ενέργειας και για την επίτευξη των κλιματικών στόχων απαιτείται, αφενός, οι επενδύσεις στο σύστημα ηλεκτρικής ενέργειας να διπλασιαστούν ώστε να φτάνουν τα 55 δισ. ευρώ ετησίως και, αφετέρου, τα κεφάλαια για τη δημιουργία εγκαταστάσεων παραγωγής καθαρής ενέργειας να αυξηθούν σε 75 δισ. ευρώ ανά έτος ([1]). Βάσει των ανωτέρω, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι δημόσιες επενδύσεις σε ευφυή ενεργειακά συστήματα και σε συστήματα ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, καθώς και σε υποδομές αποθήκευσης, με στόχο τη διασφάλιση της ασφάλειας του εφοδιασμού, την καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας, τις προσιτές τιμές και τη δημιουργία θέσεων εργασίας.

1.3. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) υποστηρίζει τις προτάσεις της Επιτροπής για την επιτάχυνση και τον εξορθολογισμό των διαδικασιών αδειοδότησης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και για τον καθορισμό «περιοχών πρώτης επιλογής» (go-to areas) για τα εν λόγω έργα. Εδώ υπάρχει σημαντικό δυναμικό για ταχύτερη ενεργειακή μετάβαση. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο είναι ακόμη σημαντικότερο να καθοριστούν με όσο το δυνατόν πιο συγκεκριμένο τρόπο ποιες απλουστεύσεις ισχύουν στις λεγόμενες «περιοχές πρώτης επιλογής».

1.4. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία για την ενέργεια δεν αναγνωρίζει την προστασία του κλίματος ως στόχο των κανονιστικών ρυθμίσεων δικτύου. Ως αποτέλεσμα, και οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές δυσκολεύονται να παράσχουν κίνητρα για τη μετατροπή, την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό των δικτύων διανομής ηλεκτρικής ενέργειας που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της κλιματικής ουδετερότητας.

1.5. Όσον αφορά τον μελλοντικό σχεδιασμό ενεργειακών συστημάτων και υποδομών, η ΕΟΚΕ έχει επανειλημμένα τονίσει ότι όλοι οι καταναλωτές —νοικοκυριά, επιχειρήσεις και ενεργειακές κοινότητες— πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στην ανάπτυξη ευφυών ενεργειακών συστημάτων και ότι πρέπει να παρασχεθούν κίνητρα ώστε η κοινωνία των πολιτών να μπορεί να συμμετέχει στην ενεργειακή μετάβαση, αλλά και να συμβάλλει στη χρηματοδότηση.

([1]) Στο εν λόγω συμπέρασμα κατέληξε η διεπαγγελματική ένωση ηλεκτρικής ενέργειας Eurelectric.

1.6. Το ποσοστό των δημόσιων επενδύσεων σε τεχνολογίες καθαρής ενέργειας, οι οποίες είναι απαραίτητες για την αποανθρακοποίηση, είναι χαμηλότερο στην ΕΕ συγκριτικά με άλλες μεγάλες οικονομίες, με αποτέλεσμα να τίθεται σε κίνδυνο η ανταγωνιστικότητα της ΕΕ. Από την έναρξη της ελευθέρωσης, η ανάπτυξη επενδύσεων των επιχειρήσεων ηλεκτρικής ενέργειας είναι πτωτική. Η εν λόγω πτώση των επενδύσεων οδήγησε σε ελλείψεις στον εφοδιασμό και εμπόδισε την περαιτέρω επέκταση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την πρόταση της Επιτροπής να χρησιμοποιηθούν τα σχέδια οικονομικής ανάκαμψης και ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και πρόσθετη χρηματοδότηση από το Ταμείο Συνοχής για την περιφερειακή ανάπτυξη και τα κονδύλια για την κοινή γεωργική πολιτική για την εφαρμογή του σχεδίου REPowerEU.

1.7. Ο σχεδιασμός και η ρύθμιση της αγοράς πρέπει να προσαρμοστούν στη νέα μελλοντική πραγματικότητα στην οποία θα επικρατούν οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (συμπεριλαμβανομένης της περισσότερο αποκεντρωμένης παραγωγής και της αυξημένης επιτόπιας κατανάλωσης), να δημιουργήσουν τις απαραίτητες συνθήκες για τους διάφορους παράγοντες και να εξασφαλίσουν επαρκή προστασία των καταναλωτών. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρόθεση της Επιτροπής να εξετάσει επιλογές για τη βελτιστοποίηση του σχεδιασμού της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και τάσσεται κατηγορηματικά υπέρ αξιολογήσεων της αγοράς με τις οποίες να αναλύεται η συμπεριφορά όλων των δυνητικών παραγόντων στην αγορά ενέργειας καθώς και ο σχεδιασμός της αγοράς ενέργειας. Σε κάθε περίπτωση, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει τη σημασία μιας ολοκληρωμένης εκτίμησης επιπτώσεων πριν από την υποβολή οποιασδήποτε πρότασης.

1.8. Η ΕΟΚΕ συνιστά, για ακόμη μία φορά, την εφαρμογή του «χρυσού κανόνα» όσον αφορά τις δημόσιες επενδύσεις, με στόχο την εξασφάλιση της παραγωγικότητας και την προστασία της κοινωνικής και οικολογικής βάσης για την ευημερία των μελλοντικών γενεών.

1.9. Η μεικτή χρηματοδότηση που συμπεριλαμβάνει ιδιώτες επενδυτές αποτελεί επιλογή μόνον όταν θα έχει διασφαλιστεί ότι η χορήγηση πραγματοποιείται με διαφανή τρόπο και ότι η εν λόγω μεικτή χρηματοδότηση, σε σύγκριση με τη δημόσια χρηματοδότηση, δεν δημιουργεί αδικαιολόγητο πρόσθετο κόστος για το Δημόσιο. Πρέπει να υπάρχει πλήρης διαφάνεια όσον αφορά τις δικαιολογημένες πρόσθετες δαπάνες. Είναι ακόμη πιο σημαντικό στα εν λόγω μοντέλα μεικτής χρηματοδότησης να καθορίζονται με σαφήνεια τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις, να αποσαφηνίζονται τα ζητήματα ευθύνης και να θεσπιστεί ένα αποτελεσματικό και ταχύ σύστημα επίλυσης διαφορών, ώστε να αποφεύγονται πρόσθετες μακροπρόθεσμες δαπάνες και δυσμενή ζητήματα ευθύνης.

1.10. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι η «δίκαιη μετάβαση» δεν αφορά μόνο τη χρηματοδότηση της μετάβασης. Περιλαμβάνει, επίσης, τον στόχο να δημιουργηθούν αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας και υψηλής ποιότητας θέσεις εργασίας, καθώς και κοινωνική ασφάλεια, να διατηρηθεί η ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, ενώ απαιτεί ειδικές δράσεις σε όλα τα επίπεδα, ιδίως στο περιφερειακό.

1.11. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στον ορισμό της επέκτασης των δικτύων ως υπερισχύον δημόσιο συμφέρον, στην ένταξη της προστασίας του κλίματος ως στόχου κανονιστικής ρύθμισης και γενικά σε καλύτερο συγχρονισμό του σχεδιασμού των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με το δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας. Κάτι τέτοιο απαιτεί απαραιτήτως να θεσπιστούν συγκεκριμένες διατάξεις στο ευρωπαϊκό δίκαιο.

1.12. Οι εξελίξεις της τελευταίας δεκαετίας, οι προκλήσεις που θέτει η επέκταση του δικτύου, η τεράστια αύξηση των τιμών της ενέργειας, ο κίνδυνος κυβερνοεπιθέσεων και τέλος, αλλά εξίσου σημαντικό, ο πόλεμος στην Ουκρανία καταδεικνύουν περί τίνος πρόκειται ουσιαστικά: τίθεται, δηλαδή, το ερώτημα σε ποιανού την εξουσία διάθεσης θα βρίσκονται στο μέλλον τέτοιες κεντρικές υποδομές, όπως το ενεργειακό δίκτυο. Υφίσταται, δηλαδή, πρωτίστως δημόσιο συμφέρον. Αυτό θα προϋπέθετε, συνεπώς, δημόσια περιουσία η οποία δεσμεύεται προς το δημόσιο συμφέρον και εξαλείφει τις υπάρχουσες ανισότητες.

1.13. Το ερώτημα σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της δημόσιας και της ιδιωτικής ιδιοκτησίας και/ή της ιδιωτικής χρηματοδότησης ενεργειακών υποδομών όσον αφορά την εύρυθμη λειτουργία της ενεργειακής αγοράς είναι αναμφίβολα σημαντικό και θα πρέπει να εξεταστεί κατά την προγραμματισμένη από την Επιτροπή αξιολόγηση των επιλογών για τη βελτιστοποίηση του σχεδιασμού της αγοράς ενέργειας. Τα αποτελέσματα αυτής της ανάλυσης μπορούν να χρησιμεύσουν σαν πολύτιμο εργαλείο λήψης αποφάσεων για τα κράτη μέλη, που είναι υπεύθυνα για τη λήψη αποφάσεων επί της δημόσιας ή ιδιωτικής ιδιοκτησίας των ενεργειακών υποδομών. Κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, η ηλεκτρική ενέργεια δεν αποτελεί μόνο βασικό στρατηγικό εμπόρευμα για ολόκληρη την οικονομία της ΕΕ, αλλά και δημόσιο αγαθό. Για αυτό, η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναλύσει λεπτομερώς τον αντίκτυπο και τις συνέπειες του συνόλου της διαδικασίας ιδιωτικοποίησης και ελευθέρωσης του ευρωπαϊκού ενεργειακού τομέα όσον αφορά την ευστάθειά του, την αξιοπιστία του εφοδιασμού και τη λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, και να μετουσιώσει τα αποτελέσματα σε επανασχεδιασμό ολόκληρου του ενεργειακού τομέα, συμπεριλαμβανομένων επιλογών για την ενίσχυση του ρόλου του εθνικού και του δημόσιου τομέα.

2. **Ιστορικό**

2.1. Οι επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης πλήττουν ήδη δισεκατομμύρια ανθρώπους παγκοσμίως καθώς και οικοσυστήματα, σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες εκθέσεις της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή. Μάλιστα αυτό συμβαίνει παρόλο που στο θέμα της αύξησης της θερμοκρασίας δεν έχει επιτευχθεί ακόμη ο στόχος του 1,5 βαθμού που ορίζεται στη συμφωνία του Παρισιού. Ιδιαίτερα προβληματικό ζήτημα: τα συστήματα και οι ομάδες που θα επηρεαστούν εντονότερα από καύσωνα, ξηρασία, πλημμύρες, ασθένειες, λειψυδρία και έλλειψη τροφίμων συχνά διαθέτουν τους λιγότερους πόρους για την αντιμετώπισή τους.

2.2. Οι διαθέσιμες δυνατότητες για την αποτελεσματική προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, οι εφαρμοζόμενες και οι προγραμματισμένες δράσεις σε πολλά μέρη της Ευρώπης δεν είναι ικανοποιητικές. Οι ειδικοί επισημαίνουν την ανεπαρκή κινητοποίηση χρηματοδότησης, τη μειωμένη συμμετοχή των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα, καθώς και την έλλειψη πολιτικής ηγεσίας.

2.3. Το γεγονός ότι αυτή τη στιγμή στην Ευρώπη —εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία— διατίθενται, ταχέως, μεγάλα χρηματικά ποσά για στρατιωτικούς σκοπούς προκαλεί τον φόβο ότι δεσμεύονται χρηματοοικονομικά μέσα και, συνεπώς, ότι μπορεί να δημιουργηθούν καθυστερήσεις όσον αφορά την προστασία του κλίματος. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ επικροτεί τα μέτρα και τα μέσα που εξήγγειλε η Επιτροπή στο πλαίσιο του σχεδίου REPowerEU ([2]) για τη μείωση της εξάρτησης της ΕΕ από τα ορυκτά καύσιμα, ιδίως από τη Ρωσία, με τη λήψη μέτρων εξοικονόμησης ενέργειας, την επιτάχυνση της μετάβασης σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την προώθηση της διαφοροποίησης των προμηθευτών και τη συνένωση δυνάμεων για την επίτευξη ενός πιο ανθεκτικού ενεργειακού συστήματος και μιας πραγματικής Ενεργειακής Ένωσης.

2.4. Για την τήρηση των κλιματικών στόχων, η ικανότητα όσον αφορά την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές πρέπει τουλάχιστον να διπλασιαστεί. Σε μεγάλες χώρες, όπως η Γερμανία, το κόστος της μη χρήσιμης ή της μη μεταφερομένης πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία πρέπει να οριοθετηθεί, ανέρχεται ήδη σε αρκετές εκατοντάδες εκατομμυρίων ευρώ ετησίως. Η εν λόγω οικονομική απώλεια θα αυξηθεί στο πολλαπλάσιο αν δεν ενισχυθούν ταχέως τα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας και η ικανότητα αποθήκευσης και ταυτόχρονα δεν βελτιωθούν οι δυνατότητες άμεσης επιτόπιας αξιοποίησης της ηλεκτρικής ενέργειας. Είναι σημαντικό να ευθυγραμμιστεί η ανάπτυξη ενεργειακών δικτύων με τον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας στον σχεδιασμό και τη ρύθμιση των δικτύων. Τα δίκτυα διανομής διαδραματίζουν καίριο ρόλο στο πλαίσιο αυτό, καθότι σε αυτά συνδέονται οι περισσότερες εγκαταστάσεις ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

2.5. Για την ικανοποίηση των εν λόγω απαιτήσεων χρειάζεται, αφενός, οι επενδύσεις στο σύστημα ηλεκτρικής ενέργειας να διπλασιαστούν ώστε να φτάνουν τα 55 δισ. ευρώ ετησίως και, αφετέρου, τα κεφάλαια για τη δημιουργία εγκαταστάσεων παραγωγής καθαρής ενέργειας να αυξηθούν σε 75 δισ. ευρώ ανά έτος ([3]). Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει την προστιθέμενη αξία των προτάσεων της Επιτροπής για ταχείες διαδικασίες αδειοδότησης για έργα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και για τον καθορισμό «περιοχών πρώτης επιλογής» για τα εν λόγω έργα. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την επιτάχυνση και τον εξορθολογισμό των διαδικασιών αδειοδότησης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Παράλληλα, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα δίκτυα διανομής καθώς, κατά κανόνα, σε αυτά τροφοδοτείται η ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές.

2.6. Βάσει των ανωτέρω, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι δημόσιες επενδύσεις σε ευφυή ενεργειακά συστήματα και σε συστήματα ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, με στόχο τη διασφάλιση της ασφάλειας του εφοδιασμού, την καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας, τις προσιτές τιμές και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Αναμφίβολα, ο οικολογικός μετασχηματισμός κατά την έννοια της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας θα έχει τεράστιες επιπτώσεις στην κατάσταση της απασχόλησης σε τομείς ενέργειας υψηλής έντασης άνθρακα. Ταυτόχρονα, δημιουργούνται ποικίλες νέες δυνατότητες απασχόλησης μέσω της ορθολογική επέκταση των δημόσιων επενδύσεων σε κλιματικά ουδέτερα ενεργειακά συστήματα. Κάτι τέτοιο απαιτεί ανάλογη ευελιξία του προϋπολογισμού μέσω αναδιαμόρφωσης του δημοσιονομικού πλαισίου, όπως είχε προτείνει τον Οκτώβριο του 2021 η ΕΟΚΕ στη γνωμοδότηση πρωτοβουλίας της με θέμα «Αναδιαμόρφωση του δημοσιονομικού πλαισίου της ΕΕ για βιώσιμη ανάκαμψη και δίκαιη μετάβαση».

2.7. Στο ευρωπαϊκό δίκαιο για την ενέργεια δεν αναγνωρίζεται ακόμη η προστασία του κλίματος ως στόχος των κανονιστικών ρυθμίσεων δικτύου. Ως αποτέλεσμα, και οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές δυσκολεύονται να παράσχουν κίνητρα για τη μετατροπή, την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό των δικτύων διανομής ηλεκτρικής ενέργειας που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της κλιματικής ουδετερότητας.

([2]) Σχέδιο REPowerEU COM(2022) 230 final.
([3]) Στο εν λόγω συμπέρασμα κατέληξε η διεπαγγελματική ένωση ηλεκτρικής ενέργειας Eurelectric.

2.8. Όσον αφορά τον μελλοντικό σχεδιασμό ενεργειακών συστημάτων και υποδομών, η ΕΟΚΕ έχει επανειλημμένα τονίσει ότι όλοι οι καταναλωτές —νοικοκυριά, επιχειρήσεις και ενεργειακές κοινότητες— πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στην ανάπτυξη ευφυών ενεργειακών συστημάτων. Δυστυχώς, μέχρι σήμερα, δεν έχουν υπάρξει ορατές πρωτοβουλίες προς αυτήν την κατεύθυνση, παρά μόνο υποσχέσεις. Η ΕΟΚΕ ζητεί να παρασχεθούν επιτέλους κίνητρα για την κινητοποίηση παραγωγών-καταναλωτών, κοινοτήτων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ή ενεργειακών κοινοτήτων πολιτών, ώστε η κοινωνία των πολιτών να μπορεί να συμμετέχει στην ενεργειακή μετάβαση και οι καταναλωτές να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά στην αγορά. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί, επίσης, να μετριαστεί το πρόβλημα του ολοένα αυξανόμενου κόστους λόγω μείωσης της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές που συνεπάγεται η συμφόρηση του δικτύου.

2.9. Η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της καλύτερης προσαρμογής των κανόνων της ΕΕ που σχετίζονται με τα διευρωπαϊκά δίκτυα στον τομέα της ενέργειας (ΔΕΔ-Ε) στους στόχους της Πράσινης Συμφωνίας, η οποία περιλαμβάνει ιδίως την απαλλαγή του ενεργειακού συστήματος από τις ανθρακούχες εκπομπές, τη μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα, την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την ενεργειακή απόδοση και τον μετριασμό του κινδύνου της ενεργειακής φτώχειας. Δεδομένου ότι τα ενεργειακά δίκτυα διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην εξισορρόπηση, την ανθεκτικότητα και την ανάπτυξη του ενεργειακού συστήματος, η ΕΟΚΕ ζητεί ο κανονισμός να προσανατολιστεί περισσότερο στην ενοποίηση του ενεργειακού συστήματος, ώστε να προωθηθούν όλες οι μορφές απαλλαγμένης από ανθρακούχες εκπομπές ενέργειας και να αποτραπεί οποιαδήποτε μορφή απο-ενοποίησης. Εν προκειμένω επικροτείται η πρωτοβουλία που λήφθηκε από το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ), η οποία επιπλέον των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ορίζει ως «εξέχοντος δημόσιου συμφέροντος» και τα δίκτυα διανομής.

2.10. Οι τρέχουσες αυξήσεις των τιμών επιβαρύνουν τους Ευρωπαίους πολίτες καθώς και τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις. Η ΕΟΚΕ εκφράζει τη λύπη της διότι, στο παρελθόν, οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων δεν έλαβαν δράση μετά την έκκλησή της ([4]) για μείωση της στρατηγικής εξάρτησης από αναξιόπιστους τρίτους και διότι η εν λόγω εξάρτηση, αντιθέτως, αυξήθηκε περισσότερο. Η Ρωσία αποτελεί τον μεγαλύτερο εξαγωγέα πετρελαίου, φυσικού αερίου και γαιάνθρακα στην Ευρώπη, ενώ πολλοί πυρηνικοί σταθμοί ηλεκτροπαραγωγής εξαρτώνται από ρωσικές ράβδους πυρηνικού καυσίμου και τεχνολογίες. Η τρέχουσα κρίση των τιμών της ενέργειας θα είχε πλήξει λιγότερο έντονα τους Ευρωπαίους πολίτες και τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις εάν η Ευρώπη είχε μειώσει ήδη την εισαγωγή ορυκτών καυσίμων, όπως είχε υποσχεθεί. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ επικροτεί τις προσπάθειες που προβλέπονται στο σχέδιο REPowerEU για ταχεία μείωση της εξάρτησης αυτής, ιδίως από τη Ρωσία. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει τις προσπάθειες των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των κρατών μελών για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος των τιμών σύμφωνα με την ανακοίνωση του Οκτωβρίου 2021, την ανακοίνωση για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας COM(2022) 236 final και τα εργαλεία που παρέχονται στο πλαίσιο του προσωρινού πλαισίου για τις κρατικές ενισχύσεις.

2.11. Εντούτοις, βάσει του τρέχοντος πλαισίου, η ΕΟΚΕ επισημαίνει εκ νέου ότι δεν πρέπει να γίνεται λόγος τόσο για διαφοροποίηση των εξαρτήσεων, αλλά, όσο το δυνατόν, για «στρατηγική ενεργειακή ανεξαρτησία και αυτονομία». Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και το υδρογόνο θα αποτελούν κινητήρια δύναμη κατά τη διαδικασία απαλλαγής από τις ανθρακούχες εκπομπές, ενώ η παραγωγή τους θα πρέπει να πραγματοποιείται εντός της ΕΕ, στον βαθμό που αυτό είναι δυνατό.

2.12. Το υγροποιημένο φυσικό αέριο (ΥΦΑ) αποτελεί επί του παρόντος βραχυπρόθεσμο έως μεσοπρόθεσμο υποκατάστατο του ρωσικού φυσικού αερίου σε ορισμένες περιοχές, παράλληλα με σημαντικά μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας. Μακροπρόθεσμα, το πράσινο υδρογόνο αποτελεί μια συμβατή με το κλίμα επιλογή, εάν είναι διαθέσιμο σε επαρκείς ποσότητες και σε εύλογη τιμή. Λαμβανομένου υπόψη του βαθμού στον οποίον η ίδια η Ευρώπη δεν μπορεί να παράγει τον πλήρη όγκο του αναγκαίου φυσικού αερίου —όπως είναι προφανές στην περίπτωση του ΥΦΑ, ενώ στην περίπτωση του υδρογόνου η ανεξαρτησία των εισαγωγών παραμένει διαμορφώσιμη— πρέπει να αντληθούν τα σωστά διδάγματα από τη ρωσική καταστροφή. Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι η Ευρώπη πρέπει να είναι ιδιαιτέρως προσεκτική με πόρους που υποκαθιστούν το ρωσικό φυσικό αέριο όσον αφορά τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον και με νέες εξαρτήσεις από τρίτες χώρες που δεν συμμερίζονται τις ευρωπαϊκές αξίες, όπως η εδραίωση της δημοκρατίας, η διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου.

2.13. Το ποσοστό των δημόσιων επενδύσεων σε τεχνολογίες καθαρής ενέργειας, οι οποίες είναι απαραίτητες για την απαλλαγή από τις ανθρακούχες εκπομπές, είναι χαμηλότερο στην ΕΕ συγκριτικά με άλλες μεγάλες οικονομίες, με αποτέλεσμα να τίθεται σε κίνδυνο η παγκόσμια ανταγωνιστικότητα. Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο προειδοποιεί ότι η στρατηγική REPowerEU δεν μπορεί να κινητοποιήσει επαρκή κονδύλια. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την πρόταση της Επιτροπής να χρησιμοποιηθούν τα σχέδια οικονομικής ανάκαμψης και ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και πρόσθετη χρηματοδότηση από το Ταμείο Συνοχής για την περιφερειακή ανάπτυξη και τα κονδύλια για την κοινή γεωργική πολιτική για την εφαρμογή του σχεδίου REPowerEU.

([4]) Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα τις τιμές ενέργειας (ΕΕ C 275 της 18.7.2022, σ. 80).

2.14. Οι επιπτώσεις του πολέμου στην Ουκρανία δίνουν σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ και σε επίπεδο ΕΕ την οριστική ώθηση για περισσότερη ενεργειακή ανεξαρτησία και κλιματική ουδετερότητα. Η ΕΟΚΕ επικροτεί το εν λόγω γεγονός. Ωστόσο, η εικόνα είναι ανάμεικτη: παρατηρείται αυξημένη χρήση υγραερίου και επιστροφή στον γαιάνθρακα, τα οποία θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε οπισθοδρόμηση όσον αφορά την ενεργειακή μετάβαση. Η ΕΟΚΕ επικρίνει το γεγονός αυτό, αλλά έχει επίγνωση του γεγονότος ότι, βραχυπρόθεσμα, οι πολλαπλές επιλογές παραγωγής ενέργειας συμβάλλουν στην ενεργειακή ασφάλεια ως μέτρο έκτακτης ανάγκης. Εκτός από την αιολική και ηλιακή ενέργεια, είναι επομένως σημαντικό να αξιοποιηθεί η μεγάλη ποικιλία πηγών ενέργειας χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών, οι οποίες είναι συμβατές από οικονομική και οικολογική άποψη με ένα ενεργειακό σύστημα. Ταυτόχρονα, ζητεί να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες για τον πράσινο μετασχηματισμό του ενεργειακού συστήματος.

2.15. Η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Συνδικάτων Δημοσίων Υπηρεσιών (EPSU) δημοσίευσε έκθεση ([5]), με την οποία επιβεβαιώνεται ότι η ελευθέρωση του ενεργειακού συστήματος ανταποκρίθηκε ελάχιστα στην επεκτεινόμενη κλιματική κρίση. Η εκτεταμένη χρήση πρακτικών εναλλακτικών λύσεων έναντι των πηγών ενέργειας που εκπέμπουν άνθρακα, κατέστη δυνατή κυρίως χάρη σε σημαντικές δημόσιες επιδοτήσεις και όχι μέσω του ελεύθερου ανταγωνισμού της αγοράς. Σύμφωνα με την έκθεση, εάν δεν αλλάξει το ισχύον μοντέλο του ενεργειακού συστήματος στην Ευρώπη, δεν μπορούν να τηρηθούν οι δεσμεύσεις που απορρέουν από τη συμφωνία του Παρισιού.

3. **Γενικές παρατηρήσεις**

3.1. Λόγω της ταχέως εξελισσόμενης κλιματικής αλλαγής και της τρέχουσας ενεργειακής κρίσης, οι επενδύσεις στις υποδομές κατέστησαν, σε σύντομο χρονικό διάστημα, αναγκαίες προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050 και να διασφαλιστεί ο ενεργειακός εφοδιασμός. Ταυτόχρονα, η εκτίναξη των τιμών της ενέργειας κατέδειξε τις αδυναμίες της αγοράς ενέργειας. Πρέπει να τεθούν βασικά ερωτήματα σχετικά με το μέλλον της ενέργειας που να διασφαλίζουν φιλικό προς το περιβάλλον, προσιτό οικονομικά και αξιόπιστο ενεργειακό εφοδιασμό και το δικαίωμα στην ενέργεια. Η ΕΟΚΕ τονίζει τον επείγοντα χαρακτήρα των δημόσιων επενδύσεων για την επίτευξη ενεργειακής ανεξαρτησίας από τις ρωσικές εισαγωγές φυσικού αερίου και υποστηρίζει τα σχετικά μέτρα που προτείνει η Επιτροπή στο σχέδιο REPowerEU.

3.2. Παράλληλα, πρέπει να ληφθεί εξίσου υπόψη ο σχεδιασμός της αγοράς, όπως και η κανονιστική ρύθμισή της, η δημιουργία των αναγκαίων προϋποθέσεων για μεμονωμένους παράγοντες, καθώς και η ενίσχυση κατάλληλης προστασίας των καταναλωτών. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρόθεση της Επιτροπής να διερευνήσει επιλογές για τη βελτιστοποίηση του σχεδιασμού της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και λαμβάνει υπό σημείωση την ανάλυση της Επιτροπής όσον αφορά τις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου και τα μέτρα που προτείνονται για την αντιμετώπιση των υψηλών τιμών ενέργειας, καθώς και τις προτάσεις για τη βελτίωση των ενεργειακών δικτύων και των δυνατοτήτων αποθήκευσης, καθώς και τις νέες υποσχέσεις για τη βελτίωση της πρόσβασης στην αγορά για τους μικρούς παράγοντες (παραγωγούς-καταναλωτές) και για την κατοχύρωση της ασφάλειας του εφοδιασμού.

3.3. Ο σχεδιασμός και η ρύθμιση της αγοράς πρέπει να προσαρμοστούν στη νέα μελλοντική πραγματικότητα στην οποία θα επικρατούν οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Λέξεις-κλειδιά: πιο αποκεντρωμένη παραγωγή και αύξηση της επιτόπιας κατανάλωσης. Ωστόσο, για να συμβεί αυτό, πρέπει ακόμη να δημιουργηθούν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για τους διάφορους παράγοντες και πρέπει να διασφαλιστεί επαρκής προστασία των καταναλωτών. Οι αξιολογήσεις της αγοράς που αναλύουν τη συμπεριφορά όλων των δυνητικών παραγόντων στην αγορά ενέργειας και τον σχεδιασμό της αγοράς ενέργειας είναι απαραίτητες. Σε κάθε περίπτωση, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει τη σημασία μιας ολοκληρωμένης εκτίμησης επιπτώσεων πριν από την υποβολή οποιασδήποτε πρότασης. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει την επείγουσα ανάγκη καταπολέμησης των υψηλών τιμών ηλεκτρικής ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης της σύνδεσης των τιμών της ηλεκτρικής ενέργειας με εκείνες του φυσικού αερίου, οι οποίες έχουν αρνητικό αντίκτυπο στις οικονομίες των κρατών μελών.

3.4. Το ερώτημα μέχρι ποιο βαθμό και με ποιον σχεδιασμό της αγοράς μπορεί να επιτευχθεί ασφάλεια εφοδιασμού με μέσα της αγοράς, παραμελείται εδώ και πολύ καιρό. Κατά βάση, ένα ενεργειακό σύστημα το οποίο βασίζεται σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (που παράγονται κατά μεγάλο μέρος εγχώρια) υπόσχεται μεγάλο βαθμό ασφάλειας εφοδιασμού. Ωστόσο, η ασφάλεια του εφοδιασμού δεν προκύπτει από μόνη της —προϋπόθεση για αυτήν είναι η ύπαρξη του σωστού κανονιστικού πλαισίου. Ιδιαιτέρως

([5]) A Decarbonised, Affordable and Democratic Energy System for Europe [Ένα απαλλαγμένο από ανθρακούχες εκπομπές, οικονομικά προσιτό και δημοκρατικό ενεργειακό σύστημα για την Ευρώπη].
https://www.epsu.org/sites/default/files/article/files/Going%20Public_EPSU-PSIRU%20Report%202019%20-%20EN.pdf

σημαντικά είναι τα ευφυή δίκτυα, τα οποία αποστέλλουν σαφή μηνύματα στους εκατομμύρια παραγωγούς και καταναλωτές προκειμένου να συμπεριφέρονται με φιλικό προς το σύστημα τρόπο και να μπορούν έτσι να συμβάλλουν στην ασφάλεια του εφοδιασμού.

3.5. Όσον αφορά τη χρηματοδότηση σχεδίων υποδομών, οι αυστηροί δημοσιονομικοί κανόνες αποδεικνύονταν διαρκώς, στο παρελθόν, το μεγαλύτερο εμπόδιο για το Δημόσιο. Ως εκ τούτου, στόχος πρέπει να είναι η εξαίρεση των έργων που αφορούν την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, την ενεργειακή ανεξαρτησία, καθώς και τον ψηφιακό τομέα, από κάθε καθεστώς το οποίο εμποδίζει τέτοιου είδους δημόσιες επενδύσεις. Συνεπώς, η ΕΟΚΕ, σύμφωνα με τη γνωμοδότησή της με θέμα «Αναδιαμόρφωση του δημοσιονομικού πλαισίου της ΕΕ για βιώσιμη ανάκαμψη και δίκαιη μετάβαση» ([6]), συνιστά να εφαρμοστεί ο «χρυσός κανόνας» όσον αφορά τις δημόσιες επενδύσεις, με στόχο την εξασφάλιση της παραγωγικότητας και την προστασία της κοινωνικής και οικολογικής βάσης για την ευημερία των μελλοντικών γενεών.

3.6. Η μεικτή χρηματοδότηση που συμπεριλαμβάνει ιδιώτες επενδυτές αποτελεί επιλογή μόνον όταν θα έχει διασφαλιστεί ότι η χορήγηση πραγματοποιείται με διαφανή τρόπο και ότι η εν λόγω μεικτή χρηματοδότηση, σε σύγκριση με τη δημόσια χρηματοδότηση, δεν δημιουργεί αδικαιολόγητο πρόσθετο κόστος για το Δημόσιο. Πρέπει να υπάρχει πλήρης διαφάνεια όσον αφορά τις δικαιολογημένες πρόσθετες δαπάνες. Μια έκθεση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων διαπίστωσε ότι, για παράδειγμα, οι συμβάσεις συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) στον τομέα των οδικών μεταφορών στην Ευρώπη ήταν κατά μέσο όρο 24 % ακριβότερες σε σχέση με παρόμοια έργα που χρηματοδοτούνταν με τον παραδοσιακό τρόπο ([7]). Είναι ακόμη πιο σημαντικό στα εν λόγω μοντέλα μεικτής χρηματοδότησης να καθορίζονται με σαφήνεια τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις, να αποσαφηνίζονται τα ζητήματα ευθύνης και να θεσπιστεί ένα αποτελεσματικό και ταχύ σύστημα επίλυσης διαφορών, ώστε να αποφεύγονται πρόσθετες μακροπρόθεσμες δαπάνες και δυσμενή ζητήματα ευθύνης.

3.7. Η Επιτροπή ορθώς επισημαίνει ότι οι δημόσιες επενδύσεις μπορούν και πρέπει να κινητοποιούν ιδιωτικά κεφάλαια. Ωστόσο, το σχέδιο REPowerEU δεν καλύπτει την εκ νέου χρηματοδότηση των αντίστοιχων δημόσιων ταμείων. Η κατάργηση των επιδοτήσεων των ορυκτών καυσίμων θα ήταν μια προσέγγιση ως προς τον τρόπο οργάνωσης. Μια άλλη προσέγγιση θα ήταν η φορολόγηση των απροσδόκητων κερδών που προέρχονται από τη σοβαρή κρίση στον τομέα του πετρελαίου και του φυσικού αερίου και μεταφράζονται σε τεράστια επιπλέον κέρδη, ιδίως για τις μεγάλες πετρελαϊκές εταιρείες. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ανησυχία της για το γεγονός ότι τα εξαιρετικά υψηλά κέρδη για τις επιχειρήσεις ενέργειας, αφενός, και η αυξημένη ενεργειακή φτώχεια που προκαλείται από τις εκρήξεις των τιμών της ενέργειας, αφετέρου, αποτελούν επικίνδυνο αποσταθεροποιητικό παράγοντα για την κοινωνία. Η ΕΟΚΕ προτείνει να αφαιρεθούν αυτά τα κέρδη μέσω των φόρων και να αναδιανεμηθούν ως οικονομική αποζημίωση σε καταναλωτές ενέργειας, όπως τα ευάλωτα νοικοκυριά και οι ενεργοβόρες εταιρείες, και να χρησιμοποιηθούν για την επέκταση της παραγωγής ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την απαραίτητη δικτυακή υποδομή, ιδιαίτερα καθώς κάτι τέτοιο ήδη συζητείται ή εφαρμόζεται σε ορισμένα κράτη μέλη. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι, προκειμένου να μην αποθαρρυνθούν οι επιχειρήσεις ενέργειας από το να επενδύσουν σε λύσεις χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών, η εν λόγω φορολογία θα πρέπει να οριστεί με μεγάλη ευαισθησία. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προτείνει σχετικά μέτρα χωρίς άλλη καθυστέρηση.

3.8. Το νόημα και ο σκοπός των υποδομών είναι, πρώτα από όλα, να είναι αποτελεσματικές και όχι να είναι αυτοσκοπός τους η μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας από το ένα σημείο στο άλλο η οποία θα αποφέρει σταθερές αποδόσεις. Οι εξελίξεις της τελευταίας δεκαετίας, οι προκλήσεις που θέτει η επέκταση του δικτύου, η τεράστια αύξηση των τιμών της ενέργειας, ο κίνδυνος κυβερνοεπιθέσεων και τέλος, αλλά εξίσου σημαντικό, ο πόλεμος στην Ουκρανία καταδεικνύουν περί τίνος πρόκειται ουσιαστικά: τίθεται, δηλαδή, το ερώτημα σε ποιανού την εξουσία διάθεσης θα βρίσκονται στο μέλλον τέτοιες κεντρικές υποδομές, όπως το ενεργειακό δίκτυο. Υφίσταται, δηλαδή, πρωτίστως δημόσιο συμφέρον. Αυτό θα προϋπέθετε, συνεπώς, δημόσια περιουσία η οποία δεσμεύεται προς το δημόσιο συμφέρον και εξαλείφει τις υπάρχουσες ανισότητες.

3.9. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι η «δίκαιη μετάβαση» δεν αφορά μόνο τη χρηματοδότηση της μετάβασης. Περιλαμβάνει, επίσης, τον στόχο να δημιουργηθούν αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας και υψηλής ποιότητας θέσεις εργασίας, καθώς και κοινωνική ασφάλεια, να διατηρηθεί η ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, ενώ απαιτεί ειδικές δράσεις σε όλα τα επίπεδα, ιδίως στο περιφερειακό. Άλλοι βασικοί παράγοντες για μια «δίκαιη μετάβαση» είναι ο ενεργός και οργανωτικός ρόλος του δημόσιου τομέα και η διασφάλιση της δημοκρατικής συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων σε όλα τα επίπεδα.

([6]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Αναδιαμόρφωση του δημοσιονομικού πλαισίου της ΕΕ για βιώσιμη ανάκαμψη και δίκαιη μετάβαση» (ΕΕ C 105 της 4.3.2022, σ. 11).

([7]) ΕΤΕπ 2006. Ex ante construction costs in the European road sector: a comparison of public-private partnerships and traditional public procurement. (Εκ των προτέρων κόστος κατασκευής στον τομέα των ευρωπαϊκών οδικών μεταφορών: σύγκριση συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και παραδοσιακής σύναψης δημόσιων συμβάσεων). Οικονομική και χρηματοοικονομική έκθεση 2006/01, Blanc-Brude F., Goldsmith H. και Välilä T., https://www.eib.org/attachments/efs/efr_2006_v01_en.pdf.

3.10. Το ενεργειακό δίκτυο είναι μέρος των υποδομών ζωτικής σημασίας. Μια βλάβη ή δυσχέρεια των εν λόγω υποδομών μπορεί να προκαλέσει καταστρεπτικά ελλείψεις στον εφοδιασμό και να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια ασφάλεια. Υποδομές ζωτικής σημασίας στην Ευρώπη, όπως —μεταξύ άλλων— οι μεταφορές και η κυκλοφορία, οι υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, ο χρηματοπιστωτικός και ο ασφαλιστικός τομέας, βρίσκονται ολοένα και περισσότερο στα χέρια ιδιωτικών παραγόντων, λόγω του κύματος ελευθέρωσης και ιδιωτικοποίησης των τελευταίων δεκαετιών. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί προβλήματα εφόσον οι τομείς συνδέονται μεταξύ τους και η τρωτότητα ενός τομέα μειώνει ή εμποδίζει τις επιδόσεις των άλλων ζωτικής σημασίας υποδομών (αλυσιδωτή επίδραση). Αυτές οι αμοιβαίες εξαρτήσεις είναι μεν δύσκολα προβλέψιμες, αλλά η διασφάλιση των επιδόσεων πραγματοποιείται κατά την έννοια του δημόσιου συμφέροντος. Ιδίως στην περίπτωση διαταράξεων στην αγορά ή στην περίπτωση καταστροφών, η σημασία της διαχείρισης από δημόσια συντονιστικούς φορείς που κατέχουν την εξουσία διάθεσης καθίσταται καθοριστική προκειμένου να μπορέσει να διασφαλιστεί μια γεωγραφικά συντονισμένη ανθεκτικότητα. Αυτοί οι κίνδυνοι είναι ιδιαίτερα υψηλοί στην περίπτωση της ηλεκτρικής ενέργειας, χωρίς την οποία είναι πρακτικά αδιανόητη η λειτουργία ενός προηγμένου πολιτισμού του 21ου αιώνα, ενώ οι εκτεταμένες γενικές διακοπές θα οδηγούσαν στην κατάρρευση της κοινωνίας στο σύνολό της.

3.11. Λαμβανομένου υπόψη ότι τα κτίρια στην Ευρώπη ευθύνονται για το 40 % της κατανάλωσης ενέργειας, είναι ουσιαστικής σημασίας, ιδίως για την ενεργειακή μετάβαση και για την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης του τομέα της κατοικίας, να επιτευχθεί έξυπνη διασύνδεση μέσω νέων τεχνολογιών, μέσω εξυγίανσης που ευνοεί την εφαρμογή και μέσω της προώθησης νέων μοντέλων συμμετοχής των πολιτών. Η οδηγία για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας προωθεί την εν λόγω συμμετοχή των καταναλωτών στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και θέτει μια ουσιαστική βάση για την αποδοχή της αποκεντρωμένης παραγωγής ενέργειας. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντική η εναρμόνιση όσον αφορά ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο, προκειμένου όσο το δυνατόν περισσότερα νοικοκυριά στην Ευρώπη να μπορούν να συμμετέχουν στην ενεργειακή μετάβαση. Μέθοδοι όπως το Energy Sharing (διαμοιρασμός ενέργειας) και η διαχείριση της ενέργειας από τους πολίτες δημιουργούν, εν γένει, σκόπιμες προοπτικές για τη χρήση ενεργειακών δικτύων η οποία αφορά τον εφοδιασμό που στοχεύει μικρή γεωγραφική έκταση, προσανατολίζεται στις ανάγκες και αποσυμφορεί το δίκτυο.

3.12. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει τη θέση της ότι υφίσταται ο στόχος της μεγαλύτερης δυνατής μείωσης των εκπομπών με το χαμηλότερο δυνατό κοινωνικοοικονομικό κόστος. Συνιστά το συνδυασμό συμβατών με μια καλά ρυθμισμένη αγορά μέσων και κανονιστικών μέτρων όπου αυτά χρειάζονται, συμπεριλαμβανομένων χρηματοδοτικών μέσων με τη στήριξη του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου και του μέσου NextGenerationEU, προκειμένου να συμβάλουν στην επίτευξη ενός πιο αποδοτικού ενεργειακού περιβάλλοντος. Ωστόσο, πρέπει επίσης να γίνει σαφές το εξής: στην περίπτωση όπου υπάρχει καλά αιτιολογημένη ένδειξη η οποία βασίζεται σε επιμελή ανάλυση και σχετίζεται με υφιστάμενη ή επικείμενη δυσλειτουργία της αγοράς, το Δημόσιο πρέπει να δημιουργήσει τα εν λόγω διορθωτικά μέσα, π.χ. μέσω επενδύσεων ή παρεμβάσεων της αγοράς.

4. **Ειδικές παρατηρήσεις**

4.1. Οι επενδύσεις στις ενεργειακές υποδομές έχουν ως σκοπό την ταχεία, αποδοτική και χαμηλού κόστους προώθηση της ασφάλειας του εφοδιασμού και της επέκτασης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, προς όφελος των καταναλωτών και της οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό, τίθεται ένα πολύ κρίσιμο ερώτημα: δηλαδή, σε ποιανού την εξουσία διάθεσης θα βρίσκονται στο μέλλον τέτοιες κεντρικές υποδομές, όπως το ενεργειακό δίκτυο και οι υποδομές αποθήκευσης. Από την έναρξη της ελευθέρωσης, η ανάπτυξη επενδύσεων των επιχειρήσεων ηλεκτρικής ενέργειας είναι πτωτική. Η εν λόγω πτώση των επενδύσεων —στο δίκτυο και στην παραγωγή— οδήγησε σε ελλείψεις στον εφοδιασμό και παρεμποδίζει την περαιτέρω επέκταση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

4.2. Από τη σκοπιά της οικονομικής των επιχειρήσεων, τίθεται το ερώτημα, γιατί η επένδυση σε ένα ενεργειακό δίκτυο, η οποία είναι δελεαστική για τους επενδυτές λόγω της αξιοπιστίας της, δεν είναι ελκυστική και για το κράτος. Τα ετησίως διανεμόμενα μερίσματα ιδιωτικών επιχειρήσεων θα μπορούσαν να επενδυθούν εκ νέου, υπό την κατοχή του Δημοσίου, προς όφελος του δημόσιου συμφέροντος και να ελαφρύνουν τον δημόσιο προϋπολογισμό. Δεδομένου, τέλος, αλλά εξίσου σημαντικού, του γεγονότος ότι στην περίπτωση ορισμένων μερικών ιδιωτικοποιήσεων του παρελθόντος αποδείχτηκε ήδη ότι η δημόσια περιουσία θα ήταν, για οικονομικούς και μόνο λόγους, η πιο έξυπνη απόφαση. Αρκετά κράτη μέλη καταφεύγουν ήδη σε δημόσιες ή μερικώς δημόσιες δομές. Ταυτόχρονα, πρόκειται να σημειωθεί τάση εκ νέου κοινοτικοποίησης. Το ερώτημα σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της δημόσιας και της ιδιωτικής ιδιοκτησίας και/ή της ιδιωτικής χρηματοδότησης ενεργειακών υποδομών όσον αφορά την εύρυθμη λειτουργία της ενεργειακής αγοράς είναι αναμφίβολα σημαντικό και θα πρέπει να εξεταστεί κατά την προγραμματισμένη από την Επιτροπή αξιολόγηση των επιλογών για τη βελτιστοποίηση του σχεδιασμού της αγοράς ενέργειας. Τα αποτελέσματα αυτής της ανάλυσης μπορούν να χρησιμεύσουν σαν πολύτιμο εργαλείο λήψης αποφάσεων για τα κράτη μέλη, που είναι υπεύθυνα για τη λήψη αποφάσεων επί της δημόσιας ή ιδιωτικής ιδιοκτησίας των ενεργειακών υποδομών.

4.3. Βάσει των ανωτέρω, ο τοπικός και ο περιφερειακός ενεργειακός εφοδιασμός και η εκ νέου κοινοτικοποίηση των επιχειρήσεων εφοδιασμού —ιδίως στο πλαίσιο στρατηγικών αποκέντρωσης— αποκτούν μεγαλύτερη σημασία. Στο πλαίσιο αυτό, ουσιαστικό ρόλο διαδραματίζουν οι δημόσιες επενδύσεις που αποσκοπούν στην αποκεντρωμένη παραγωγή ενέργειας στο επίπεδο των κοινοτήτων. Επίσης, θα πρέπει να εξεταστούν περαιτέρω επιλογές στήριξης, όπως η άμεση χορήγηση χρηματοδότησης μέσω ταμειακών κονδυλίων. Οι στέγες δημόσιων κτιρίων είναι ιδιαιτέρως κατάλληλες για τον εφοδιασμό ολόκληρων οικοδομικών τετραγώνων με φθηνή ηλιακή ενέργεια.

4.4. Σε ορισμένα κράτη μέλη, παρέχονται οικονομικά κίνητρα με σκοπό να ενισχυθεί η επέκταση των φωτοβολταϊκών. Το Βέλγιο, η Ισπανία, η Λιθουανία, το Λουξεμβούργο και η Αυστρία, σε επιστολή τους προς την Επιτροπή, ζητούν να γίνει υποχρεωτική η εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων σε διοικητικά κτίρια, σουπερμάρκετ, επίπεδες στέγες και βιομηχανικές εγκαταστάσεις, υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Αλλά και στην περίπτωση των νέων καθώς και των ανακαινισμένων κατοικιών τα φωτοβολταϊκά συστήματα θα πρέπει να είναι ο κανόνας. Επίσης, ζητούν από την Επιτροπή να δεσμεύσει περισσότερα χρήματα από τον προϋπολογισμό της ΕΕ, με σκοπό την επέκταση των εν λόγω συστημάτων. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την ιδέα αυτή και καλεί την Επιτροπή να προβεί σε ανάλυση των επενδύσεων, των κανονιστικών ρυθμίσεων και των συνοδευτικών μέτρων, όπως η έρευνα και η ανάπτυξη, για την τόνωση της παραγωγής και της επέκτασης των φωτοβολταϊκών στην ΕΕ.

4.5. Η ενέργεια ως κοινωνικό αγαθό: η ΕΟΚΕ επισημαίνει, στο πλαίσιο αυτό, την εφαρμογή των κοινών αξιών που διέπουν την Ένωση όσον αφορά τις υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος κατά την έννοια του άρθρου 14 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), όπως ορίζονται στο πρωτόκολλο αριθ. 26 σχετικά με τις υπηρεσίες γενικού συμφέροντος που προσαρτάται στη Συνθήκη ΕΕ και στη ΣΛΕΕ. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε να επιτευχθεί απόδοση και οικονομική προσιτότητα, καθώς και να αποτραπούν δυσλειτουργίες της αγοράς.

4.6. Η τρέχουσα ενεργειακή κρίση τονίζει την ιδιαίτερη σημασία της ενέργειας ως κοινωνικά σημαντικού αγαθού. Μαζί με τη διατήρηση των θέσεων εργασίας υψηλής ποιότητας και της απασχόλησης γίνεται σαφής η σύνδεση μεταξύ κοινωνικών και οικολογικών πτυχών. Η δημόσια ιδιοκτησία μπορεί να διασφαλίσει δημοκρατικό έλεγχο, δημόσιες επενδύσεις, ασφάλεια εφοδιασμού, καθώς και δίκαιη κατανομή κόστους όσον αφορά τη μετάβαση της οικονομίας της ενέργειας σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

4.7. Προκειμένου να αποφευχθούν εσφαλμένες και ασύμφορες επενδύσεις, πρέπει να διασαφηνιστούν οι υπάρχουσες ασάφειες και ασυνέπειες σχετικά με τις βασικές δομές του νέου ενεργειακού συστήματος, μέσω της αρχιτεκτονικής της αγοράς, των ρόλων της αγοράς και των κανόνων της αγοράς και, κυρίως να αντιμετωπιστούν χωρίς χρονοτριβή οι κοινωνικές επιπτώσεις στους εργαζομένους και τους καταναλωτές. Παράλληλα, κεντρικό ρόλο διαδραματίζει η δίκαιη κατανομή των επενδυτικών βαρών —όπως και η δίκαιη κατανομή των πιθανών κερδών. Το ερώτημα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να εξασφαλιστούν οι επενδυτικές ανάγκες και η αποδοτικότητα ανήκει στα σημαντικά ερωτήματα τα οποία πρέπει να απαντηθούν προκειμένου να διασφαλιστεί μακροπρόθεσμα η βέλτιστη λειτουργία της αγοράς ενέργειας. Η ΕΟΚΕ λαμβάνει υπό σημείωση εν προκειμένω τα συμπεράσματα της μελέτης του Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ACER) και της ανακοίνωσης σχετικά με τις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου και επικροτεί την πρόθεση της Επιτροπής να αξιολογήσει την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

4.8. Μια σημαντική πτυχή κατά την πορεία προς την ενεργειακή μετάβαση θα αποτελέσουν ο συντονισμός και η οργάνωση μεταξύ εισαγωγέων, περιφερειακών φορέων εκμετάλλευσης δικτύου, ενεργειακών ενώσεων πολιτών, αυτοκαταναλωτών ενέργειας και ενεργειακών κοινοτήτων που χρησιμοποιούν την ηλεκτρική ενέργεια που παράγουν επί τόπου, επιχειρήσεων αποθήκευσης καθώς και προμηθευτών.

Βρυξέλλες, 22 Σεπτεμβρίου 2022.

Η Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Christa SCHWENG

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η ακόλουθη τροπολογία, η οποία έλαβε τουλάχιστον το ένα τέταρτο των έγκυρων ψήφων, απορρίφθηκε κατά τη διάρκεια των συζητήσεων:

Σημείο 2.9

Να τροποποιηθεί ως εξής:

Γνωμοδότηση τμήματος	Τροπολογία
Η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της καλύτερης προσαρμογής των κανόνων της ΕΕ που σχετίζονται με τα διευρωπαϊκά δίκτυα στον τομέα της ενέργειας (ΔΕΔ-Ε) στους στόχους της Πράσινης Συμφωνίας, η οποία περιλαμβάνει ιδίως την απαλλαγή του ενεργειακού συστήματος από τις ανθρακούχες εκπομπές, τη μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα, την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την ενεργειακή απόδοση και τον μετριασμό του κινδύνου της ενεργειακής φτώχειας. Δεδομένου ότι τα ενεργειακά δίκτυα διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην εξισορρόπηση, την ανθεκτικότητα και την ανάπτυξη του ενεργειακού συστήματος, η ΕΟΚΕ ζητεί ο κανονισμός να προσανατολιστεί περισσότερο στην ενοποίηση του ενεργειακού συστήματος, ώστε να προωθηθούν όλες οι μορφές απαλλαγμένης από ανθρακούχες εκπομπές ενέργειας και να αποτραπεί οποιαδήποτε μορφή απο-ενοποίησης. Εν προκειμένω επικροτείται η πρωτοβουλία που λήφθηκε από το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ), η οποία επιπλέον των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ορίζει ως «εξέχοντος δημόσιου συμφέροντος» και τα δίκτυα διανομής.	Η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της καλύτερης προσαρμογής των κανόνων της ΕΕ που σχετίζονται με τα διευρωπαϊκά δίκτυα στον τομέα της ενέργειας (ΔΕΔ-Ε) στους στόχους της Πράσινης Συμφωνίας, η οποία περιλαμβάνει ιδίως την απαλλαγή του ενεργειακού συστήματος από τις ανθρακούχες εκπομπές, τη μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα, την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την ενεργειακή απόδοση και τον μετριασμό του κινδύνου της ενεργειακής φτώχειας. Δεδομένου ότι τα ενεργειακά δίκτυα διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην εξισορρόπηση, την ανθεκτικότητα και την ανάπτυξη του ενεργειακού συστήματος, η ΕΟΚΕ ζητεί ο κανονισμός να προσανατολιστεί περισσότερο στην ενοποίηση του ενεργειακού συστήματος, ώστε να προωθηθούν όλες οι μορφές απαλλαγμένης από ανθρακούχες εκπομπές ενέργειας***, συμπεριλαμβανομένης της πυρηνικής,*** και να αποτραπεί οποιαδήποτε μορφή απο-ενοποίησης. Εν προκειμένω επικροτείται η πρωτοβουλία που λήφθηκε από το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ), η οποία επιπλέον των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ορίζει ως «εξέχοντος δημόσιου συμφέροντος» και τα δίκτυα διανομής.

Αιτιολογία

Η παραγωγή πυρηνικής ενέργειας επιτελεί και θα συνεχίσει να επιτελεί σημαντικό ρόλο μεταξύ του ευρέος φάσματος τεχνολογιών χαμηλών εκπομπών, όπως τόνισε σε πρόσφατες ομιλίες της η πρόεδρος της Επιτροπής κ. von der Leyen.

Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας για την τροπολογία:

Ψήφοι υπέρ: 44

Ψήφοι κατά: 109

Αποχές: 14